

באר הגולה
ר בית יוסף ש סקה כ"ו
והר ריש פרשת ויגש
ת הדי"א א שם בסוף
ספרו והכל בו סימן כ"ג

קדם עמוד השחר ונטל ידיו, יש להסתפק אם צריך לטל ידיו פעם אחת (לא) כשיאור היום
(לב) להעביר (טו) רוח רעה השורה על הידים. (הגה *ויטלם (טו) (לג) בלא ברכה): טו (י) וי' לישן
ביום, (לד) יש להסתפק אם צריך לערות מים עליהם ג' פעמים (ויטלם בלא ברכה): טו *שדוד היה
נוהר שלא לישן (לה) שתין נשמין (פרוש, ששים נשימות), כדי שלא יטעם טעם מיתה. (הגה ובגמרא
פרק הישן משמע (לו) דדוקא ביום היה (יח) נוהר) (דברי עצמו, ועין בבית יוסף): יז הי"ש נוהגין לרחץ פיהם
שחרית, (לז) מפני הרירים שבתוך הפה: יח אאלו דברים (לח) צריכים נטילה (יט) [יא] (לט) במים.

שערי תשובה

עין שם: [י] לישן ביום. עין באר היטב. וכתב בשו"ת נודע ביהודה מהרד"א תנאן סעף
"ב ששאל מהגאון מהר"י ברלין ז"ל במה שקבת רש"י בסקה דף כ"ו אב"י ה"י ג"ס
כמבי כובי לפטבדיתא, ופרש רש"י דאמרין בעלמא דהו"ו שית פרסי, ולא מציינו פו,
ובקדושין דף ע' משמע להפך. והשיב שאולי נמצא כן במדרש, ומקדושין אין ראיה,
דאיכא נמי בי כובי אחרניא, עין שם. ובתפארת צבי סימן א' דצה להגיה, שתי פרסי,
עין שם, וגם זה לא נמצא בשום מקום. ועין בגושן דף ד' דאמר רבה בר בר חנה, לדידי
תו לי האי אתרא והו"ו כמבי כובי לפטבדיתא, עין שם דקאי אכפר לודים ללל דחשיב
לה התם מבלעת, ורש"י שם פרש שיש שבלולת ד' ה' פרסאות, וצדוד העומדים לפני
מן הבליטה קרי להו מבלעת בתוך התחום, עין שם, ולפי מה שקבת רש"י בסקה דף
שית פרסי, צריך לומר, דלאו דוקא נקט ד' ה' פרסאות, וצריך עיון. ועין שם בתפארת
צבי שקבת, דלענין שתין נשמין אין לחלוק בין הל לשבת, ואם כן מהא שקבתו שהא"י
היה לישן ב' וג' שעות, מקלל דג' שעות אינו יותר משעת נשמי, ויותר מג' שעות הוא
מדת חסידות שלא לישן ביום, ולכן קרי ר' יוסף עלה דאב"י מתי מקום כו', עין שם.
ולכבריו לומר, דמכל מקום שבת צרי, דכיון דשנה שקבת תענוג, איך מדת חסידות
ליקא אם יתה ישן יותר מב' וג' שעות. אך באמת מה שקבת בשם האר"י אינו מקרי
כלל לענין שתין נשמין, דשפת היה געור פצעים בתוך שנתו ולא היה לישן שתין
נשמין בפעם אחת. ובקנסרס אחרון שבסוף סתודן ברכה כתב וזה לשונו, שמעתי מתלמידי
חכם דא' ה' מצוי מצרוב הפנימי, שהיה בא ומן רב בן דוד ודוקק כמה פעמים בשנת
אך עתה ראיתי להגאון הרמ"ע ספאנו בספר אלפסי וזכר פרק הישן שקבת וזה לשונו, שתין
נשמין, וישעיר נשימה אחר מתת"ף בשעה, עד כאן לשונו. ולפי דברי הרב מנחם צוריה הוא וזכר
ולמר בשעורה טובא, שאינו רק חלק י"ח מהשעה, שהוא שיעור שלשה מנוטין ושלש,
ולא משמע הכי בסקה שם ולקמן סימן רל"א בסור ובשלחן צורף שם. וכתב בברכי יוסף שמה"ר
חיים ויסאל הוכיח מהר"ר דהשן ביום רוח רעה שורה, וכן כתב מהר"ם דילגונאו:
[יא] במים. באלה רבה כתב ודוקא במים, ובספר לשם הנהו דף ע' ע"ב כתב, דמה"ר איך בקל מיד דמקרי, רק
בש לו מים מןמנים יטל במים, עין שם:

באור הלכה

הרשב"א בתשובה סימן קנ"ג: *ויטלם בלא ברכה. עין משנה ברורה סעף קטן
ל"ג במה שקבת, והנכון שיביא את עצמו ליד חיוב, ולא יקשה להצנין דהלא
לכאורה יתור מה שקבתו בסעף קטן ל"ב והוא מדברי הגאון אברהם. וצריך לחש
לשיטת הרשב"א בישן שנת קבע, וממילא הוא הדין בעשה צרכיו, דחד וינא להו,
ובדמוכת באלה רבה סעף קטן ט, ואינו דומה להקפמת אחרונים שבסעף קטן ל,
דשם הלא מירי שלא נטל ידיו עדין כלל, מה שאין כן בזה. אולם באמת נראה,
דהלא בענינו ארינו שלא ברך בפעם ראשונה, ובהו יש לומר דגם לדעת הרשב"א
נכלל לברך עתה, וכמו שקבת הבית יוסף בסיון ו, וקאי הברכה על הנטילה
הראשונה. וכבר הארכנו בזה בבאר הלכה לעיל בריש הסיקון, עין שם. ודע עוד,
דמה שקבת בה"ה בזה ויטלם בלא ברכה, וכן בסעף ט"ו, לא דמי למה שקבת
בסעף י"ג, דהתם הוא רק סתמת ספק, והנא לכלי עלמא לא צריך לברך [אחרונים].
* דוד וכו' שתין נשמין. רבו בו הדעות בשעור זה, יש אומרים דהוא ג'

לדעת הרא"ש, כמבאר בבית יוסף, וכהאי גונא כתב לעיל בשערי תשובה סעף קטן ד. ומכל מקום, הנכון (טו) שיביא עצמו ליד חיוב ברכה, דהינו שישעשה
צרכיו קדם התפלה ויתחייב לברך על נטילת ידים, וכו"ל בסעף קטן ד בשם הח"י אדם: טו (לד) יש להסתפק. אי לילה גורם לרוח השמא או שנה גורם.
ודוקא (טז) הישן שתין נשמין, אכל פחות מזה אין רוח רעה שורה (מח) ואפלו בלילה: טז (לה) שתין נשמין. רוצה לומר, (מט) רצויפון, אלא היה מתנמנם כמה
פעמים (נ) פחות משתין נשמין עד חצות לילה, ומחצות ואילך היה מתגבר כארי: (לו) דדוקא ביום. השיגו עליו האחרונים, דלא נמצא שם כן בגמרא רק
על האמוראים, אכל דוד בעצמו גם בלילה היה נוהר. ונפקא מנה כל זה לדידן, (נא) שבעל נפש יחמיר על כל פנים ביום. (נב) ואין שבת בכלל זה. ועין
לקמן בסיון רל"א סעף א דאם אי אפשר לו ללמד בלא שנת ההקדים מתר לישן מעט, אכל לא יאריך בה, עין שם. ועין שם עוד שגם זה לא תהיה כוננו
להנאת עצמו רק לעבודתו ותפלה. ועין במחצית השקל שקבת דענין השנה ביום תלוי לפי מה שזכר אדם וכפי הצורך לעבודתו ותפלה: יז (לז) מפני הרירים.
כי צריך לתחיר את השם הגדול בקדשה ובטהרה [בית יוסף]. ואם הוא אסניס ואינו רוצה להגיש המים לפניו מפני שאינם זכים וצחיים, אין מצרכ מלברך
[לבוש]: יח (לח) צריכים נטילה. להסיר רוח רעה השורה על ידיו, (נז) על פן ימנע לשל תכף. והנטילה תהיה (נד) עד הפרק, ועל כל פנים (נה) עד סוף
קשורי אצבעותיו. אכל (נו) אם כללף ידו בטיט ובפרש, ואין בו משום רוח רעה, אין צריך רק לקנח מקום המלכלף בלבד ודי. ולענין תפלה, יבאר לקמן
בסיון צ"ב, עין שם בבאר הלכה: (לט) במים. איך (נז) דלתפלה וכל שכן לתורה די אחר כל אלו בנקיון בעלמא, וכדלקמן בסעף כ"ב דמירי בקם מן המטה,

שעור הצינן (מג) ארצות החיים: (מד) מגן אברהם: (מה) מגן אברהם ויאר אחרונים: (מז) עין בבאר הלכה: (מח) פרי מגדים: (מט) מגן אברהם: (נ) פרי מגדים: (נא) מגן אברהם:
(נב) מגן אברהם: (נג) פרי מגדים: (נד) פרי מגדים: (נה) דלא עדיפי מנטילת שחרית בדיעבד. ועין לעיל במשנה ברורה סעף קטן ט: (נז) פרי מגדים ואפלו לתורה עין שם: (נז) פרי מגדים:

באר היטב

ועין יד אהרן: (טו) רוח רעה. הכא לא נקט להתפלל כמו שקבתו סעף י"ג, דודאי כיון
שקדש ידיו פעם אחת שוב אין צריך לקדש ידיו שנית אפלו ישן שנית, דפעם א' נעשה
בריה חדשה ולא ב' פעמים, אלא הספק הוא משום רוח רעה, ולכן אפלו ישן שנית אינו
צריך ברכה, דלרוח רעה אינו צריך ברכה, מגן אברהם: (טז) בלא ברכה. ודע, הא
דקאמר ויטלם בלא ברכה, הנינו, ג' פעמים כמו בתחלת נטילה, עלת תמיד, יד אהרן:
(יז) ישן ביום. דוקא שתין נשמין, לבוש, סדר היום: (יח) נוהר. עין מה שקבת הגאון
אברהם סעף קטן ט"ו. וישן היה נוהר לא משמע פו, אלא דדוד עצמו היה נוהר.
והסתבר יד אהרן תמה על הגאון אברהם וכתב מדברי רש"י שם משמע דוד היה
נוהר ביום, שכן אמרו שם, שנתה דמר כדרכו ודברו ודברו כדודו וכו', וכתב רש"י
שם, כך קבל מרבותיו שאו היתה שנת דוד, שתין נשמין הרי גים ביום, עד כאן לשונו,
תרי להר"א מדברי רש"י שדוד נמי היה נוהר לישן ביום יותר משתין נשמין, עד כאן
לשון יד אהרן, עין שם. וטעה שגיאה גדולה, דשתין נשמין (אלנ"ש) הוה גים ביום הפה
שני דבריו רש"י, וזה גים ביום קאי לקמה על אב"י הוה גים כדמעיל סממבריתא וכו',
ועל זה כתב רש"י דהוה גים ביום, ועין שם בסקה דף כ"ו ע"ב. ועין בשו"ר כנסת
הגדולה סעף ט'. [ועין בספר אליה רבה סעף קטן י"א פלפול אר"ה בזה, ומטה דעת
האהר עם הש"ס ומישב קשית הגאון אברהם על רמ"א, עין שם: (יט) במים. ואין צריך

הסוס, והיה מונה ג"ט נשמין ומתעורר הסוס, והג"ט נשמין דהוה יותר מחצי שעה. אך
נשמין, וישעיר נשימה אחר מתת"ף בשעה, עד כאן לשונו. ולפי דברי הרב מנחם צוריה הוא וזכר
ולמר בשעורה טובא, שאינו רק חלק י"ח מהשעה, שהוא שיעור שלשה מנוטין ושלש,
ולא משמע הכי בסקה שם ולקמן סימן רל"א בסור ובשלחן צורף שם. וכתב בברכי יוסף שמה"ר
חיים ויסאל הוכיח מהר"ר דהשן ביום רוח רעה שורה, וכן כתב מהר"ם דילגונאו:
[יא] במים. באלה רבה כתב ודוקא במים, ובספר לשם הנהו דף ע' ע"ב כתב, דמה"ר איך בקל מיד דמקרי, רק
בש לו מים מןמנים יטל במים, עין שם:

משנה ברורה

ויברך על נטילת ידים ואשר יצר: יד (לא) כשיאור היום. כי יש אומרים
(מג) דבעמוד השחר חוזר הרוח רעה לשרות פעם שנית: (לב) להעביר וכו'.
הכא (מד) לא נקט להתפלל כמו שקבתו סעף י"ג, דודאי משום תפלה אין
צריך בזה עוד הפעם לטל ידים, ואפלו אם חזר וישן פעם שנית קדם עמוד
השחר, דבזה בודאי צריך משום רוח רעה עוד הפעם לטל ידים, מכל מקום
אין יכול לברך על נטילת ידים ואפלו אם השנה היתה שנת קבע, דאנו
חוששין לשיטת הרשב"א דסבירא לה דטעם הנטילה משום דבבקר נעשה בריה
חדשה, ופעם אחת נעשה האדם בריה חדשה ולא שתי פעמים, (מה) ומשום
רוח רעה בלבד לא תקנו ברכה: (לג) בלא ברכה. הנה נראה דאפלו אם בפעם
הראשון כשנטל ידיו לא ברך על נטילת ידים, מכל מקום לא יברך עתה,
דאיר יאמר וצוננו על נטילת ידים, הלא כבר יצר ידי חובת הנטילה לתפלה

לדעת הרא"ש, כמבאר בבית יוסף, וכהאי גונא כתב לעיל בשערי תשובה סעף קטן ד. ומכל מקום, הנכון (טו) שיביא עצמו ליד חיוב ברכה, דהינו שישעשה
צרכיו קדם התפלה ויתחייב לברך על נטילת ידים, וכו"ל בסעף קטן ד בשם הח"י אדם: טו (לד) יש להסתפק. אי לילה גורם לרוח השמא או שנה גורם.
ודוקא (טז) הישן שתין נשמין, אכל פחות מזה אין רוח רעה שורה (מח) ואפלו בלילה: טז (לה) שתין נשמין. רוצה לומר, (מט) רצויפון, אלא היה מתנמנם כמה
פעמים (נ) פחות משתין נשמין עד חצות לילה, ומחצות ואילך היה מתגבר כארי: (לו) דדוקא ביום. השיגו עליו האחרונים, דלא נמצא שם כן בגמרא רק
על האמוראים, אכל דוד בעצמו גם בלילה היה נוהר. ונפקא מנה כל זה לדידן, (נא) שבעל נפש יחמיר על כל פנים ביום. (נב) ואין שבת בכלל זה. ועין
לקמן בסיון רל"א סעף א דאם אי אפשר לו ללמד בלא שנת ההקדים מתר לישן מעט, אכל לא יאריך בה, עין שם. ועין שם עוד שגם זה לא תהיה כוננו
להנאת עצמו רק לעבודתו ותפלה. ועין במחצית השקל שקבת דענין השנה ביום תלוי לפי מה שזכר אדם וכפי הצורך לעבודתו ותפלה: יז (לז) מפני הרירים.
כי צריך לתחיר את השם הגדול בקדשה ובטהרה [בית יוסף]. ואם הוא אסניס ואינו רוצה להגיש המים לפניו מפני שאינם זכים וצחיים, אין מצרכ מלברך
[לבוש]: יח (לח) צריכים נטילה. להסיר רוח רעה השורה על ידיו, (נז) על פן ימנע לשל תכף. והנטילה תהיה (נד) עד הפרק, ועל כל פנים (נה) עד סוף
קשורי אצבעותיו. אכל (נו) אם כללף ידו בטיט ובפרש, ואין בו משום רוח רעה, אין צריך רק לקנח מקום המלכלף בלבד ודי. ולענין תפלה, יבאר לקמן
בסיון צ"ב, עין שם בבאר הלכה: (לט) במים. איך (נז) דלתפלה וכל שכן לתורה די אחר כל אלו בנקיון בעלמא, וכדלקמן בסעף כ"ב דמירי בקם מן המטה,

שעור הצינן (מג) ארצות החיים: (מד) מגן אברהם: (מה) מגן אברהם ויאר אחרונים: (מז) עין בבאר הלכה: (מח) פרי מגדים: (מט) מגן אברהם: (נ) פרי מגדים: (נא) מגן אברהם:
(נב) מגן אברהם: (נג) פרי מגדים: (נד) פרי מגדים: (נה) דלא עדיפי מנטילת שחרית בדיעבד. ועין לעיל במשנה ברורה סעף קטן ט: (נז) פרי מגדים ואפלו לתורה עין שם: (נז) פרי מגדים: